

ОСНОВНІ СВОБОДИ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЄС

Тези є спробою авторки здійснити узагальнений аналіз правових засад функціонування внутрішнього ринку Європейського Союзу та чотирьох його основних свобод, що є стовпами внутрішнього ринку та економічної співпраці в межах ЄС у контексті розвитку економічної та галузевих політик Європейського Союзу.

Важливим є формування глибокого та цілісного розуміння механізму правового регулювання основних свобод внутрішнього ринку ЄС, що дозволить Україні, як країні-кандидатці на вступ до ЄС, здійснити повноцінну інтеграцію до внутрішнього ринку ЄС, адже приєднання до всіх чотирьох свобод де-факто передбачає повну інтеграцію країни-кандидата до ЄС.

Ключові слова: Європейський Союз, євроінтеграція, внутрішній ринок, вільний рух товарів, вільний рух, свобода руху послуг, свобода заснування, вільний рух осіб, свобода руху капіталу.

Надання Україні 23 червня 2022 року статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу юридично закріпило на загальноєвропейському рівні українські прагнення щодо незворотності цивілізаційного вибору.

Процес вступу країни до Європейського Союзу за існуючою методологією є тривалим та потребує серйозних зусиль. Лише кількість асquis ЄС, які необхідно впровадити в законодавство, налічує тисячі документів. Крім цього, покращення спроможності багатьох державних інституцій є необхідним для гармонізованої роботи в межах ЄС, що додатково ускладнює процес.

Одним із важливих аспектів та вимог ЄС до країн-кандидатів є потенційна спроможність економіки цієї країни стати частиною внутрішнього ринку ЄС.

Стаття 3(3) Договору про Європейський Союз закріплює, що "Союз створює внутрішній ринок....".

Створення «спільного» або «внутрішнього» ринку, який визначається у статті 26(2) Договору про функціонування Європейського Союзу: «територія без внутрішніх кордонів, на якій гарантується вільний рух осіб, капіталів, товарів і послуг» з самого початку було центральним економічним завданням Європейського Союзу.

Про важливість інституту внутрішнього ринку ЄС говорить і той факт, що внутрішній ринок відноситься до спільної компетенції ЄС та держав-членів.

Основні свободи внутрішнього ринку ЄС - це чотири базові свободи: свобода руху товарів, послуг, осіб та капіталів та платежів.

Вільний рух товарів забезпечується наступними принципами:

- 1) заборона кількісних обмежень та дій їм еквівалентних на імпорт та експорт товарів;
- 2) взаємне визнання контролю якості та стандартів;
- 3) усунення митних бар'єрів;
- 4) усунення протекціонізму та дискримінаційного внутрішнього оподаткування. Також на території ЄС діє принцип асиміляції товарів з третіх країн, що пройшли всі необхідні митні формальності та випущені у вільний обіг на території однієї держави-члена ЄС.

Ці принципи є базисними для формування та реалізації торгівельної політики Європейського Союзу.

Базою для регулювання ринку послуг є ст.ст. 56-62 (49-55) ДФЄС та Директива від 12 грудня 2006 р. Остання стала першим нормативним актом «вторинного законодавства» ЄС, що встановив загальні правові засади функціонування ринку послуг.

Свобода руху послуг і свобода заснування дозволяє особам, які займаються самостійною економічною діяльністю, вільно переміщатися між країнами ЄС і займатися цією діяльністю на постійній чи на тимчасовій основі.

Стаття 56 ДФЄС забороняє національні обмеження щодо надання та отримання послуг громадянами ЄС. Згідно з ЄСП держави-члени зобов'язані усунути будь-які обмеження не тільки «відносно дискримінації щодо національності особи, яка надає послуги, та будь-яких обмежень, які застосовуються однаково щодо громадян власної та інших держав-членів ЄС, але можуть зашкодити свободі надання послуг громадянином іншої держави-члена, в якій він легально надає ці послуги». Держави-члени ЄС можуть обмежити свободу надання послуг виключно з метою захисту публічного інтересу на підставах, ідентичних до обмежень свободи ділового заснування.

Свобода руху осіб означає, що громадянин ЄС може безперешкодно переміщатися між країнами союзу з метою проживання (у тому числі і щодо виходу на пенсію), роботи та навчання. Забезпечення цих можливостей включає спрощення формальностей при переїзді і взаємне визнання професійних кваліфікацій.

У статті 21 ДФЄС закріплено, що кожен громадянин Союзу має право на вільне пересування та постійне проживання на території держав-членів, з урахуванням обмежень та умов, визначених цим Договором, та відповідно до положень, прийнятих для його застосування. Статті 45-48 ДФЄС визначають засади для вільного пересування працівників у межах Союзу.

Розповсюдження свободи:

1) положення про свободу пересування осіб в межах Євросоюзу поширюється насамперед на громадян держав-членів об'єднання;

2) вони, як правило, не стосуються громадян третіх країн, які на законних підставах можуть перебувати або працювати в державах членах Євросоюзу;

3) певними свободами в межах Євросоюзу користуються лише громадяни третіх країн як члени родини працівників.

У ЄС забороняються обмеження на пересування капіталів між державами-членами і між державами-членами і третіми країнами, а також обмеження на платежі між державами-членами і між державами-членами і третіми країнами.

Свобода руху капіталу передбачає не тільки можливість безперешкодних платежів та переказів через кордони, але і покупку нерухомості, акцій компаній та інвестування між країнами. До прийняття рішення про формування економічного і валютного союзу розвиток положень про свободу капіталу йшов повільно. Після прийняття Маастрихтського договору Європейський суд почав прискорено формувати рішення відносно раніше знехтуваної свободи. Свобода пересування капіталу діє також і на відносини між країнами-учасниками ЄС та третіми країнами.

Відповідно до ст. 45 ДФЄС (пряма дія) гарантується свобода пересування працівників у межах ЄС. Така свобода пересування передбачає скасування будь-якої дискримінації на національній основі між представниками держав-членів, що ґрунтується на різних підходах до вирішення питань зайнятості, оплати й інших умов праці та працевлаштування.

Згідно з основними засадами соціальної політики свобода пересування передбачає право громадян на безпеку та охорону здоров'я, що включає вирішення наступних питань:

- а) розгляд поданих пропозицій щодо працевлаштування;
- б) вільне пересування з метою працевлаштування на території держав-членів;
- в) перебування з цією ж метою в іншій державі-члені відповідно до законодавчих положень, адміністративних актів і постанов даної держави про працевлаштування громадян;
- г) проживання на території держави-члена після завершення трудової діяльності в ній на умовах, визначених в імплементаційних регламентах, прийнятих Комісією.

Основні засади свободи руху капіталів і платежів закріплені у статтях 63-66 ДФЄС. Ці положення доповнюють регламенти, директиви та тлумачення Суду ЄС.

У статті 63 ДФЄС зазначено:

1. У межах положень, викладених у цій главі, всі обмеження на переміщення капіталу між державами-членами, а також між державами-членами і третіми країнами повинні бути заборонені.

2. У межах положень, викладених у цій главі, всі обмеження на платежі між державами-членами, а також між державами-членами і третіми країнами повинні бути заборонені.

Для створення внутрішнього ринку Договори ЄС проводять подвійну стратегію: негативну інтеграцію, яка передбачає впровадження чотирьох фундаментальних заборон, які заперечують незаконні перепони в національному законодавстві для торгівлі в межах Союзу та позитивну інтеграцію, що зобов'язує запровадити позитивне європейське законодавство для гармонізації різноманітних національних законів (ст. 114 ДФЄС).

Негативна інтеграція передбачає «чотири фундаментальні заборони, які «заперечують» нелегітимні перешкоди торгівлі в межах ЄС. При цьому всі основні свободи, гарантовані згідно з статтею 26(2) ДФЄС є чіткими і безумовними, мають пряму дію, а забезпечення негативної інтеграції дозволяє національним судам держав-членів ЄС «звільнити» національні ринки від незаконних бар'єрів у торгівлі.

Такими бар'єрами є: фіскальні бар'єри (ст. 30 ДФЄС), митні збори (ст. 110 ДФЄС), регулятивні бар'єри (ст. 34 ДФЄС), кількісні обмеження на імпорт, включаючи, заходи, які мають дію еквівалентну кількісним обмеженням (ЗЕКО).

Приєднання до всіх чотирьох свобод де-факто передбачає повну інтеграцію країни-кандидата до ЄС (за виключенням політичного блоку зобов'язань). А, отже, навряд чи може розглядатися як швидкий процес як з огляду на досвід останніх хвиль розширення ЄС, так і на все більш зростаючу складність відповідного європейського законодавства. Саме тому Україні необхідно більш інтенсивно працювати у напрямку наближення нашого законодавства до законодавства ЄС, адже тільки цифрові послуги (частина розділу 10 *acquis* ЄС) – одна з галузей економіки, в якій, попри війну, Україна продовжує демонструвати прогрес у реформах.

Повноцінна інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС не буде швидким завданням. Однак уже зараз можна здійснити певні заходи, які полегшать ситуацію для української економіки в умовах війни і пришвидшать її рух до ЄС.

References

1. Konsolidovani versii Dohovoru pro Yevropeyskyi Soiuz ta Dohovoru pro funktsionuvannia Yevropeiskoho Soiuzu z protokolamy ta deklaratsiiami // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text
2. Smyrnova K.V., Sviatun O.V. Osnovni svobody vnutrishnoho rynku YeS. Konspekt leksii. - Kyiv: NN Instytut mizhnarodnykh vidnosyn. 2022. 129 s.
3. Hromovenko K. V. Vnutrishnii rynek YeS yak fundament ekonomichnoi intehtatsii: istoryko-pravovyi aspekt / K. V. Hromovenko // Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys. - 2015. - № 3. – S. 190-193.

DOI 10.34132/mspc2025.01.11.17

Snizhana Panchenko

FUNDAMENTAL FREEDOMS OF THE EU INTERNAL MARKET

The thesis is an attempt by the author to provide a generalised analysis of the legal framework for the functioning of the EU internal market and its four fundamental freedoms, which are the pillars of the internal market and economic cooperation within the EU in the context of the development of the EU economic and sectoral policies.

It is important to develop a deep and holistic understanding of the mechanism of legal regulation of the fundamental freedoms of the EU internal market, which will allow Ukraine, as a candidate country for EU accession, to fully integrate into the EU internal market, since accession to all four freedoms de facto implies full integration of the candidate country into the EU.

Keywords: *European Union, European integration, internal market, free movement of goods, free movement, free movement of services, freedom of establishment, free movement of persons, freedom of capital.*

Відомості про автора / Information about the Author

Сніжана Панченко, кандидатка юридичних наук, доцентка (б.в.з.) кафедри історії та теорії держави і права Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна, ORCID: 0000-0002-5561-7716.

Snizhana Panchenko Candidate of Legal Sciences, Associate Professor of the Department of History and Theory of the State and Law, Black Sea National University named after Petro Mohyla, Mykolaiv, Ukraine; ORCID: 0000-0002-5561-7716.

© С. Панченко
22.05.2025.

Стаття отримана редакцією

